կողմից։ Այնպէս որ 1905-ի նոյեմբերի 24-ին այն բարձրագոյն հրամանը՝ որով վերացուում էր նախնական գրաքննութիւնը՝ նոր ընդհանուր օրէնք է, և չի բովանդակում իւր մէջ հոգևոր ճեմարանների մասնաւոր առանձին օրէնքը։

Բոլկարիայի Եքզարքը Ցոմսէի եպիսկոպոս մի յուշագրով դիմում է Թիւրք կառավարութեան՝ հրաւիրելով վերջինիս ուշադրութիւնը Մակեդոնիայի բոլկարների այն ճնշումների վերայ, որ կրում են յոյների և սերբերի կողմից։ Վերջիններս իրենց ոանձարձակութեամբ ջնջում են ոչ միայն բոլկար եկեղեցին, այլ նոյն իսկ ժողովուրդը, որ չկարողանալով տանել այս հաւատակիցների կատաղի հալածանքը, գաղթում են բազմութեամբ։ Եկզարքը մատնացոյց է լինում մի շարք յուշագրերի վերայ, ուր ինչպէս և այս վերջինի մէջ ցոյց է տուել մի կողմից վերոյիշեալ հալածանքի բազմութեան դէպքեր և միւս կողմից կատարեալ քաջալերութիւն տեղական կառավարչական անձանց կողմից։ Ցիշում է թէ քանի գիւղում եկեղեցիները փակել են տուել կամ խլել ուժով, գերեզմանոցները խլել. իսկ գանգատները մնացել են միշտ անհետևանք։ Կառավարութիւնը առանց ձգձգման իրաւունք է տալիս եկեղեցի կամ դպրոց հիմնելու յոյն կամ սերբ ժողովրդին, իսկ երբ բոլկարն է դիմում, կամ մերժում կամ այնքան ձգձգում, որ վերջը յուսահատուած թող են տալիս. ոչ միայն նոր դպրոցներ բանալու իրաւունք չեն տալիս, այլ եղածներն էլ ամենաչնչին պատճառով փակում են։ Նոյն իսկ Սուլթանի իրադեները անկատար են մնում։ Յոյն և սերբ հոգևորականները մասնակցութիւն ունին տեղական վարչական գործերում, իսկ բոլկար հոգևորականը զուրկ է այդ իրաւունքից։

Սրբազան Եկզարքը ինչ կարող է ապասել մի մահմեդական և քրիստոնէական եկեղեցուն Թշնամի կառավարութիւնից, եթէ հաւատակից և քրիստոնեայ համարուած յոյն և սերբ ժողովուրդն ու հոգևորականները այդ օրինակ վարուում են։ Ամենայ մարդ ցիշում է յոյն ուսանողների պատրաստակամութիւնը մանել սուլթանի զօրքերի շարքը, երբ բորբոքուել էր Մակեդոնիայի ապստամբութիւնը։ Ցոմսէի եպիսկոպոսի յուշագիրը մի արատ է, մի սև կնիք քրիստոնեայ համարուած ոչ քրիստոնեայ հալածիչների ճակատին։

Ադրիանոպոլիայի եկեղեցի

Փոթիոս պատրիարքը իւր սովորութեան համաձայն շրջել է եպիսկոպոսի բոլոր քաղաքներն ու գիւղերը, ուր իւր հօտն է

գանուում, Գահիրէ, Սուէզ, Պորտ-Սուդան, Խարտում ևլն։ Ամէն տեղ եղած եկեղեցական խնդիրները անձամբ քննել, մի քանի տեղերում նոր եկեղեցիների հիմքը դրել, առաջնորդներ և յաջորդներ կարգել և միաբարելով իւր հօտը վերադարձել Աղեքսանդրիա։ Այս շրջագայութիւնը մանաւանդ շահեկան է եղել և այն կողմից, որ մարդիկ է գտել Երուսաղէմի միաբանութեան մեծագումար նուէրներ տուող։

Երուսաղէմի եկեղեցի

Երուսաղէմի պատրիարքութիւնը յատուկ ուշադրութիւն է դարձրել դպրոցական գործի վերայ, որով ուզում է մրցել կաթոլիկ և պրոտեստանտ եկեղեցու հետ։ Նա իւր միջոցներով պահում է 78 դպրոցներ 59 գիւղերում և քաղաքներում։ Տղայոց դպրոց պահում է 59 հատ, 109 ուսուցիչներով և 2928 աշակերտներով և օրիորդաց 19 հատ 44 դասատուներով և 1365 աշակերտուհիներով։ Այս դպրոցների մեծագոյն մասը տարրական են։ Միայն ս. Խաչի աստուածաբանական դպրոցը միջնակարգ է, և մի քահանայացուների դպրոց Երուսաղէմում և մի գործնական Յոպպէում չորս դասեան (պրոգիմնազիայ)։

Դպրոցների տարեկան ծախսն է 80,000 ր. որ ամբողջովին պատրիարքութիւնն է հոգում իւր եկամուտներից։ Ուսանելի լեզուներն են արաբերէն, յունարէն, թիւրքերէն, ֆրանսերէն և անգլիերէն, վերջին երկու լեզուները մեծ հրապոյր են ներկայացնում տեղացիների համար կաթոլիկաց և պրոտեստանտների դպրոցները յաճախելու, ուստի ստիպուած են եղել իրենք էլ մացնել։

Ի՞նչ են անում մեր Երուսաղէմի միաբանները այս մրցման մէջ, չլինի թէ այնտեղ էլ մարդոցները առատ հունձ են անում, ինչպէս մեր աչքի տակ հէնց էջմիածնում հայերէն սովորելու անուան տակ ապրելով վերսկսել է պրոտեստանտական առաքելութիւնը մի ինչ որ բժիշկ և ինչպէս լսում ենք արդէն հետևողների շրջան կազմել։

ԿԱԹՈԼԻԿ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հռոմի պապը՝ Պիոս Ժ-րդ պրաւոսլաւ արևելքի վերաբերմամբ վոխել է եկեղեցական դիւանագիտութիւնը, որին հետևում էր Լևոն ԺԳ-րդ պապը։ Վերջինս արևելքը Հռոմի աթոռին